

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12

Fylke: Sogn og Fjordane

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Kyrkybø

Emne: Gamal engkuelin

Bygdelag: Høyangerbyrden

Oppskr. av: J. Dale

Gard: Dale

(adresse): Høyanger

G.nr. 65 Br.nr. 1, 2, 3, 4.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Ordet eng vert brukt, men mest var det fri bruket i sida bø, alle sa åker og eng, men elles brukte me bō, bōd'n. Ævra brukte me ofte som surnamn på ut stykke av bōd'n ikkje i ein alllagde akve. Der var ommende åkerlege, eller var kalla med akernamnet som for. Me slo „Steinåker“, „Øyelstykket“, „gamle åkerlege“. Ævra var hals surnamn på Slette vollen og Slette bokkar. På Dale hadde me ei inngjersla langt fram i dalen som var kalla Ekrene. Her var ikkje og hadde heller ikkje nore åkrar.

Der eg voks upp, var det nøyly heire natur. Eng eng på alle gardar i alle grunde. Og alle som det vaks gras på, det som låg inngjerd utan, ein akram var haitande bō, bōd'n. Per bōd'n, Ola bōd'n o. s. v. Det luste av böen som vort oftest gjørdle var kalla tō bōd'n tō bōm. Og grasit derfrå tō ^{høy} gras. Her som var grunnlunde og lite gras, gjørdle skrap bōd'n, skrap sløtt, skrap høy.

Var det er tale um utsløtt, markasløtt, so var alt sløttore sløtt, og lite skitnede på grasit dei yngre steder. På hune böen kunde

det der i mot ymse solier. På todbien vokes
 det onst syre stykk og tündelöya og der jorde
 var vassjök lekki blom og enggras, men
 sumu stikken vokes det krent kliss, og det var
 rekna som vers pent for tie mybere kjr. På
 disse stykkum lærka die vauky oska tie g, vdsu
 Skropslätt tydde ikki rat der var renjar tyg, men
 mindre, og at der gjeru var sinne slätt

2. Rydging.

Fetlätten i marku laut ein tid tie onno, hogga
 Hogen, snandhogga. Veden var so kasta i dete
 sunare tid rent på hoypestrey med i delu
 tie köyrups. Ris og skat som ikki var brukka
 tie med var vett tie sides på si tie eller röys
 og der fekk det hogga tie det rotua. Men vore
 var so småkrest og skelt som löj att raka
 eller plökka saman og bore på röysi. Hlet
 kalla me tros uttala träs, og arbudet var
 kalla rå tryggja mol. Tros p.t trüsta.

På humbilen var det gyldeu nöroshog. Ein
 klungerunne att onno si röys eller set gyldeu
 ein selge stiv, alm, säim, askustiv, mære
 byrkstunn ut onno bögardeu seler i ein set
 kaut av böim. Disse var laura og skalet og
 grunnu var bornu heim og upp hoyde tie ved
 När die hatt hysar, var rotne tros-enda
 gamle hyselband eller anna som löj att
 raka i kop etter bornu hys, samla og bore på vna
 eller löjt på si röys (tros-düenge) og löj der
 tie han rotua. Solis gjorde die i onno og
 utslätten der var die hatt hysar. Hlet bund
 at die trüsta i mutormar og. Serly i vna
 tie der die hadde hogga vna trüsta. Men
 som hadde tiegg hadde plekt tie rå rylja

opp etter og både skat og grunner, men det var ofte liggjande att nokre som matte lokast um vinn. Men skiedde gjern mellom utslätt og morne slätt. Utslätt var alt utan um bögarden, men gjorde i dalen nok reknne tie utslätt men det var skul. nod på den og morne slätt. På desse unngjerdene var det gjern norrsly morne, laug over slätt, men i morken var det kunn stuttoneslätt.

Desse gjorde jord og gjordla var um anna, gjord med aske so der var både mykje og god krog.

3. Norevaksen eng. hadde ein engi rök med for ein fekk morneborra og trollmyölet.

Het var einast aske som kunde tyngja nokk om det trakk ikkje til alt den heller.

Grasfrö var ikkje köpt. Men la att ein annan åkerloppen är um anna, men det fekk nok det som vilde, het var et trærsk (morsnysa solus) Burtkrone og höymal fyrte are.

utan kom det systerlyk og trütsliga og anna ingras. Het kunde dei reir upp skena på böen og fylte holom med mold, som de fann utan um bögarden. Da minnet og dei samle saman höyma på lönn og sidde i moldi. Men um det var gras av det minnet og ikkje.

4 Vassjuk jord. Vatning.

Site var det gjort tie i på vobn. to rekke for myror og vassjuk jord. Men skar gjern med een gå Nore år uppatt bardam på ei lite vete i grassvoren 4-5 tumas djup som vobnt skulde renna i. Men var rekke for at dei skulde veta for djup. Men måtte ikkje veta djupen enn at vatnet kunde

gjerde over kantane sine og unnan stod

so det ekki skuldu vera þó turt. Þessu
 var bóan oft í hegnunir sem þóu létu og
 blent hög. Vatnið var þó lítilt, þó
 det engin sem hög og sýn með, og skemmtu
 var þó vel og rá þá det tíu stóru stór kortun
 á grunngrövu, þá rekk stunn og grús
 var det hella engin sem kom þá. Ekki ákra-
 ranu ein gong var grunngrövu. Hvor á
 "flaut" det upp stór stunn þó plog og
 spade sem var tekun upp og þóu þóu
 þá ropsi sem hög hög rákunn. Þet var
 vandt at alle rákrann hög innranna og
 sku stunnir, var þóu höddu voku til í
 rákranna og stunn sem höddu "flaut" upp
 og höt þá ropsi ráv eller ráv

5. Kúgöfðelen gættu til kornákrann. Þessu
 gamla og úttíðu þó det þóu engu gíðu
 skuldu þóu þóu rann. Þatit ákrann var
 oft ekki gíðu. í vissu ekki má det höddu
 var korn í det árt þó. Kúrnöki hög létu
 í mottung þóu ant utvaska var mate
 so innholdit var hella rígt. Men ákrann
 höddu þóu þá sit mest tal þó. Tíu möki.
 sopp og þop var dýngun í tinnu, var þóu þá
 ákrann. Þá ákrann var det sett þóu lass
 þá þóu. Men ekki þá þóu þóu þóu det
 som det ekki þóu þá ákrann. Þet var stall-
 mökku som hög létu ved stallunum, og smale-
 möki. Gangtunnit (WC) var og þóu þá þóu.
 men det rákk ekki til. Þá þóu þóu þóu
 stólu þóu det slappa inn þá engu þóu í

2014

tid på kvort inngjerdla eller Mui. Det var som-
 lunde der og som i hørmarki eller på alle på
 garden. Det var for å lunde høi og legge ut
 gjødsel. Um våren oppvek dei kring om ei ri-
 va og smulda desse riveom og raka dei ut over
 Lidam var kruten slepte på bøim, kamlunde
 der og. Og den gjødselen som låg att var smulda
 um våren. Utatta gikk aldri vintergjødsel, litt
 aske som fri nemme. Det er fyrst dei sesle 20
 åri dei har tek til å gjødsle utlitter med
 hordygjødsel. Men mest kruten dei kinst min.
 Det er tross så seia kor sterkt enge var gjødsle,
 det var ikkje godt kor mange lass enge kunne ha.
 Ho gikk det som var att nei å heru hadde fått
 sitt.

6. Enge som var gjødsle med kvort og med
 min var kalle taddis tåbi. Graset var kalle
 taddgras og høyet taddhøy.

7. Det vit ikkje så seia so visst, men det såg
 ut som dei hadde høyt sin tanke med det
 etter den staden fjøret hadde fått på gar-
 dane, og mottunge-stain låg. Tinn rige som me
 sa, var "derigert" med små ritter ut over
 bøim når der var ut hall fra tunet eller
 fjøret.

8. Det var vanlig at dei gjødsle ut stykke av bed.
 en um hairstu, helst eit ned tveri-med nante-
 omik. Den var sprukt med grips, men smulda
 fyrst um våren. Sludi var "kastu" med grips
 smulda og raka ut over med riva av tre. Van-
 lig høyriva. I den siste tid for dei gikk seg
 mikk harver, tse dei til så smulda mikk
 med sin rissel som dei vatte på ei drøg og
 høyrde rived med.

Fyrst og munnt var tregrupe dit umaste ein
bruka i motlingi og mörki. 7 90. ár komslé-
grupe og þring 1900 talet varð skorri (mörku karri)
komi i brúk jansidas slóðu (slóðu)

9. Böen og utstóllur varð litta kven haust
som nemmt i skt 5. helst frá hevði si skúll
Um mánu var det vanly si litta böen má
det tok tíra vesta grónt, mun di gjetta dii
króteri kva på sine tiigas. Utstóllur varð ekki
má litta. Men somat kúrnoki var litta
varð kynn skjissa av böen, og sá um litta
sins. Hli laut ofte jagast eller gjótt má
ákuru bridda. Grúnnu tí var litta og
janly skot på þv. Húnt litta var tí
litta frá hevði og frá andráttu, króteri litta og
i litta hald utvar haustur.

10. Hetta var skipt i den síðu mannsaldur.

Lidau útskipting er det slutt með sam litta
pá böen þv haustur, og var litta um vörn
er det gjöldu dii er.

11. Gá skt 5. Þurkapan var si vanly kynn
andru þurkapan hvar ekki var litta þv i manns
minni

12. Þurkapan lög i litta litta má og litta.

Fri fyrst ella mörku av þv tí helga mun
kun dii ekki i hvar. Þv var det kynn og litta
pá slóðu. Vart det má si natt tok dii sínu
av dii masta utlitta kynn erri i utlitta tí
natta. Og vart det stogge var með regu og
kundi má dii var kynn av fjellu, hvar det
at dii litta dii erri um natt, mun det var
ekki ofte. Sínu þv er det fóc som hvar
og i ölderskyn var det lög og stilt.

Þv var det vortu andru má det og. Hli hvar þv

for lambe so die felle sy litt ströfer
 So leis kvedt die på tie lambe var nokro store
 og kinnale fylgja mori. Da felle die fylgja
 med iun dogu. mee mätte stå inne iun
 natti. Ellum laest die ha tilsyru avy
 til iun dogu ^{die} som fyrste tid die fylgja
 mori. - Var det onglig no laest ofte iun
 fylgja saiem og passa lambe i tie fram-
 uttu. Men kun kvedt mätte saiem saupast
 him og lambe setast inn so leuge die
 var luum - tie die riote på stölen med
 kröteri

15 Fra gammelt den tid byrre y vorz
 hverte laest budicene leggju i Dale
 i utlöar iun notte og passa kröteri som
 lag i trei-ut traa Kring löa. Hlet kvedt
 die på med uttan og. Men da for i passa
 på at kymme som i sette morgentent og
 kveldskente, hli kalla dit ra daure
 gjeta daureu iun morgonnu. Um kvedt
 mätte die passa på i sauka krötire or
 kveldskenti og tie lege-staden, traa, iun
 natti. Hlet var 2 og 2 av budicene som
 byttast iun dette. So die sette 20 iun
 tus die slutta ^{bidu} ra gjeta daureu og sauka
 or kveldskenti. Kun laurdags kvedt sau-
 ka die kymme hiim tie bigarden. tie Geila
 die kalla. Hlet var som i högted, for da
 mätte både store og sma, husbondpöllu
 og born upp i Geila i kvelds kymme.
 Sundagskveldann var det same lei.
 Men måndags morgon Pl 2-3 laest
 budicene upp og fylgja byrre og
 gjeta daureu

2014

17. Det var eit og skje nokke inn.

Men det var vanly etikk da Kyrra kom i Geila (sja pkt 15) om laurdagskvelden at hiesmoni kom med liisk til bueidene - & leise voplar eller pannkake. Om dei jukka leik um sundagskvelden, minnest y itty.

18. Gæuffis på hjæ her y ittye bokky ut eller høgt gjete.

Kvi er ei enngjeldla vanly med stin. gjerde i kring. Træa var itty enngjerd. Det var nemning eller namn på ein legeplass og mjølkeplass for Kötur.

På stölanne hadde di sauekvi med kvot seb. Vår sauenne skulde myltast nok di gøge um der, like eins nar di hadde jaga di hvin og skulde "kanna" og sja um di hadde alle born skilde

nura - Her mange born vante og Kven det var um det var Raudkrans, Frisk-Hjona eller - Di kvote Kvi saue og hoder namn på di, di og omle bueidene

20. Her umkny låg stölan to høgt eller laugt tre fjels og so vauskelye ia Kom a til at engu her finnu det rekningssomande ia gjerda inne nokke til slotte mark.

Stölstred mellom seli Malla me Træa.

Her stogga Kyrra da di kom fra beite. og vante på mjølkingi og der vart di og mjølka fr det mesta. Men utan um seli låg selbo'da. Her var grove avbute grasomark som Kyrra beite um kvelden eller mjølking, låg um natte og beite um

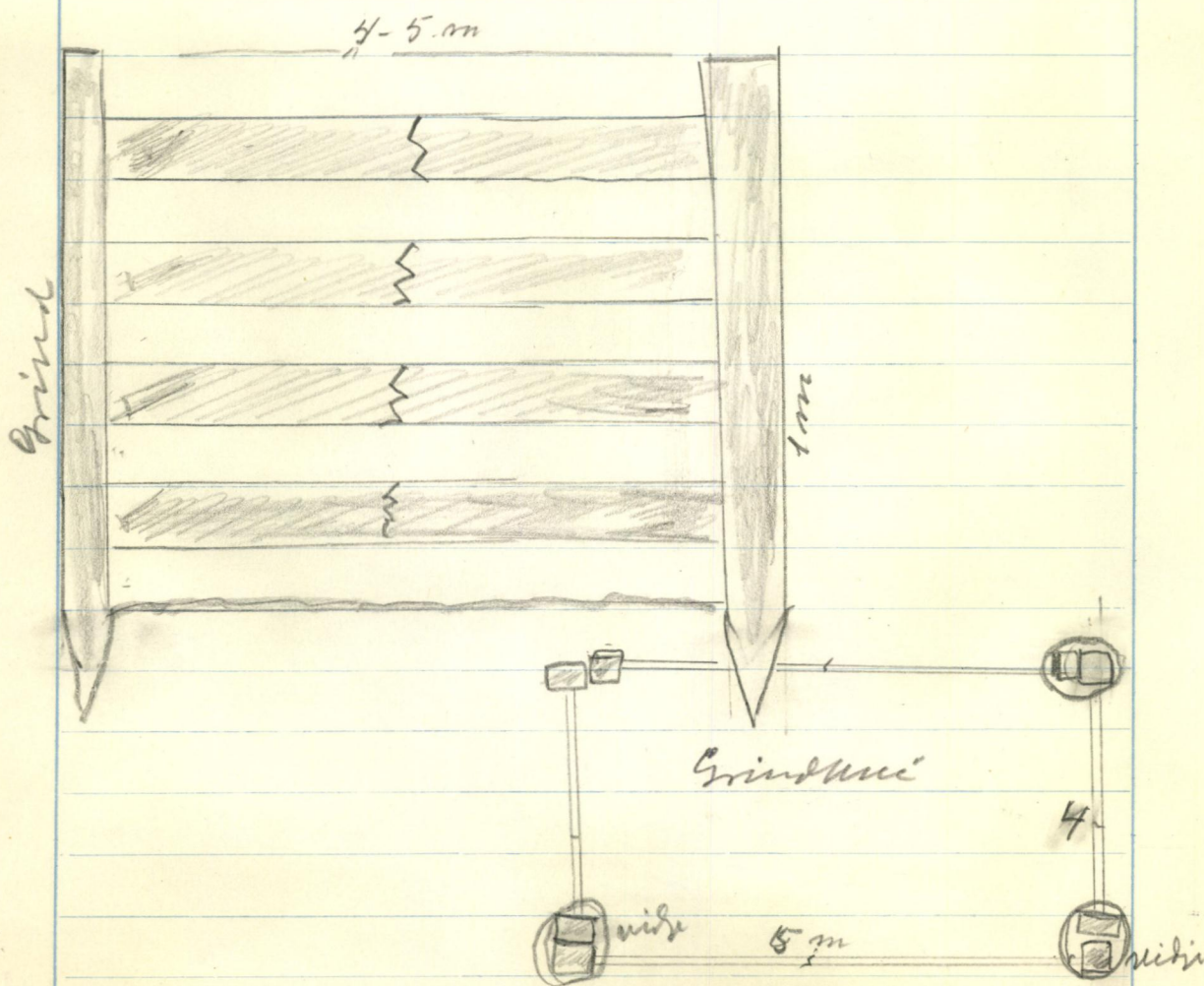
morgonna fri og etta mjólkutíð til dái drog
eller varð sauken i beitem.

24. Lom nemmt frá berúka dáiaska
til gjóðul på víum. Þa gæddu mér sáun
þreka dái tang til þevd på ákræm,
og síld og nár dái þaðdu þrege mér
enn dái þekk svættuad på. Þádu tangi
og síldi varð spreidd ut over akru og
spudd eller plögð með i akru.

Til 16. Veit ekki nokk um dattu

.. 13 Grindam og Krúu varð flyttu nái dái
tykt. der var nár gjóðla og lítill mat á
þenna. Þét var i skjónsak

Þei grund sig ut umlag soleis og þennu var
4-5-6 alner. 3/2 ritet

17. Det var ikkje noko sven.

Men laurdagskvelden var det van-
leg at bændioner fekk kveldstide kjøi korn
nori når dei kom med kyrne i Euli, men
eg kan ikkje minnst at dei fekk bisk sven
søndagskvelden og.

18. Sainefjor på kjule her og ikkje kjort
um eller ut. Kvii og trø er kjend her
Kvii er ei inngjerda med steingjerde kvii.
Trøa var ikkje inngjerd. Det var nemning
for ein lekeplass eller mylkingstod for
kyrne. På stølen hadde dei saue-
kvii der dei hadde sauen inne medan
dei mjølka. Dei vert bruka som stad nær
på åkrar og engstrøker på innmark og i utmark

20. Her i omkring ligg stølen so høgt og langt
til fjells at ingen her fann på å gjerde
inne nok til slåttemark

21. Som nemnt var aska nytta til
gjødsel, og tang like eins på gardar med
nytt til heud på åkrar. Fjeld brukte dei
og når dei ikkje fekk kjøparar helet til
hoved på åker. Heng og tang var spedd
eller pløgd med i

Til 20. Stølostrødi var kalla trøa, der stod
kyrne når dei kom or hute og der var dei mjølka
på jamma. Men utane inn seli var kalla
selbidin der var det grøn avbrutt grasmark
som kyrne hente inn kvelden eller mjølkning og

2014

isn morsk om fri og etter mjølkning for dei
 dry eller nok sanka i beina

By fann dette. Det er mest vere eit ark som
 er vore attleggande. Det er som på slutten av somm nr 12
 um Gamle bykultur